

Anna Pachowicz

<http://orcid.org/0000-0002-0977-6150>
Akademia Nauk Stosowanych w Tarnowie
a_pachowicz@anstar.edu.pl
DOI: 10.35765/pk.2023.410202.27

Rok 1920. Dzienniki Stanisławy Serafińskiej spisane na Koryznówce w Wiśniczu (Dzienniki Rok 1920 Stanisława Serafińskiego), opracowanie redakcyjne Maria Serafińska-Domańska spisane z rękopisu Maria Serafińska-Domańska, Agnieszka Opiola; przypisy Agnieszka Opiola; projekt okładki Stanisław Mróz; skanowanie dokumentów i zdjęć opracowanie graficzne, skład elektroniczny Stanisław Mróz; Muzeum Okręgowe w Tarnowie, Poligrafia Salezjańska Kraków, Tarnów 2021; ISBN 978-83-62719-93-8.

Rok 1920 Dzienniki Stanisławy Serafińskiej spisane na Koryznówce w Wiśniczu (Dzienniki Rok 1920 Stanisława Serafińskiego – tytuł z okładki) opublikowane zostały z inicjatywy oddziału Muzeum Okręgowego w Tarnowie: Muzeum Pamiątek po Janie Matejce „Koryznówka” w Nowym Wiśniczu¹.

Są pierwszym wydaniem tego tekstu w całości i stanowią istotny przyczynek uzupełniający lukę zarówno w historii regionu, jak również w historii dziejów opisywanych rodzin. Lektura *Dzienników* pozwala poznać nastawienie społeczności małopolskiej do działań politycznych krajowych i międzynarodowych oraz wydarzeń z 1920 r.

Dzienniki przez wiele lat skrupulatnie pisała Stanisława Serafińska (1856–1924)², córka Joanny Giebułtowskiej i Leonarda Serafińskiego – prawnika, plenipotentą dóbr wiśnickich hrabiego Maurycego Potockiego, sędziego i notariusza, marszałka rady powiatowej w Bochni³. Obejmują one okres od dnia 1 stycznia 1920 r. do dnia 31 grudnia 1920 r. Ukazują

- 1 To Muzeum Pamiątek po Janie Matejce znajduje się we frontowej części drewnianego podmiejskiego dworku. Koryznówka to jego zwyczajowa nazwa.
- 2 Pochowana w grobowcu rodzinnym na cmentarzu komunalnym w Bochni przy ulicy Orackiej.
- 3 Prowadził swoją kancelarię notarialną w Bochni w latach 1859–1874, jego działalność opierała się na ustawie notarialnej z dnia 21 V 1855 r. oraz na ustawie notarialnej z dnia 25 VII 1871 r. Jako notariusz zajmował się wówczas: sporządzaniem dokumentów notarialnych, testamentów, urzędowym poświadczeniem faktów i deklaracji, wystawianiem wypisów i odpisów, przyjmowaniem w depozyt pieniędzy i papierów wartościowych, sporządzaniem protestów wekslowych. Archiwum Narodowe w Krakowie, sygn. 29/912 Akta notariusza Leonarda Serafińskiego w Bochni.

Sugerowane cytowanie: Pachowicz, A. (2023). Recenzja książki: „Rok 1920. Dzienniki Stanisławy Serafińskiej spisane na Koryznówce w Wiśniczu (Dzienniki Rok 1920 Stanisława Serafińskiego)”. © *Perspektywy Kultury*, 2/2(41), ss. 463–461. DOI: 10.35765/pk.2023.410202.27

Nadesłano: 02.10.2022

Zaakceptowano: 30.05.2023

więc subiektywnie wybrane i opisane wydarzenia, do jakich dochodziło w tej rodzinie oraz w tym regionie, a ponadto w odrodzonym państwie polskim. Były zapisywane w zeszytach (o nietypowych formatach, cienkich i grubszych) obejmujących lata 1912–1920. Ich autorka starała się sporządzać różnej długości notatki prawie każdego dnia, pisała piórem, równym, ale nie zawsze czytelnym pismem. Zazwyczaj rozpoczynała od zapisania informacji na temat pogody, czasem podawała patrona dnia oraz informację o przypadającym święcie kościelnym czy też państwowym. W 1920 r. S. Serafińska zapisała łącznie 190 notatek, w styczniu – 17, w lutym – 13, w marcu – 15, w kwietniu – 17, w maju – 14, w czerwcu – 17, lipcu – 25, w sierpniu – 18, we wrześniu – 17, w październiku – 12, w listopadzie – 13, w grudniu – 12. Rękopis *Dzienników* do dzisiaj jest przechowywany w dworze w Koryznówce, w tym samym biurku, przy którym kiedyś powstawały. Część tekstów tych pamiętników, dotyczących wuja autorki Jana Matejki, została wydana już wcześniej w 1955 r. w Wydawnictwie Literackim (Serafińska, oprac., 1955) pod tytułem: *Jan Matejko – wspomnienia rodzinne*. Natomiast inne ich fragmenty były publikowane w lokalnej prasie, np. w „Wiadomościach Bocheńskich”⁴.

Niewielki drewniany dwór nazywany Koryznówką był własnością Leonarda Serafińskiego. Został wybudowany w latach 60. XIX w. Jego nazwa pochodzi od nazwiska poprzedniego właściciela terenu Koryzny, który sprzedał grunt rodzinie Serafińskich. Dworek znajduje się powyżej Zamku Kmitów i Lubomirskich, przy drodze prowadzącej do ruin klasztoru Karmelitów Bosych i zabudowań więzienia w Nowym Wiśniczu.

Przyjacielem Leonarda Serafińskiego był Jan Matejko⁵, ich znajomość trwała od wczesnej młodości aż do śmierci malarza, który wielokrotnie był gościem w Koryznówce, najpierw jako znajomy, a potem jako członek rodziny. Narzeczoną J. Matejki, a potem żoną od 1864 r. była bowiem młodsza siostra Joanny Serafińskiej – Teodora Giebułtowska (1846–1896)⁶. J. Matejko zawsze traktował Serafińskich jak najbliższą rodzinę,

4 „Wiadomości Bocheńskie” to kwartalnik społeczno-kulturalny ukazujący się od listopada 1988 r. Zob. http://bochniaci.pl/wp-content/uploads/2012/11/images_Caly_spis_WB.pdf

5 J. Matejko (24 VI 1838 r. Kraków, zm. 1 XI 1893 r. tamże), w latach 1851–1858 uczył się w Szkole Sztuk Pięknych w Krakowie pod kierunkiem W.K. Stattlera i W. Łuszczkiewicza, w 1859 r. studiował w Akademii Sztuki w Monachium w klasie H. Anschütza, w 1860 r. w Akademii Sztuki w Wiedniu w pracowni C. Rubena. Będąc dyrektorem Szkoły Sztuk Pięknych, bezskutecznie starał się o nadanie jej statusu akademii, udało mu się utworzyć tzw. klasę mistrzowską. Interesował się też konserwacją zabytków i ratowaniem dawnych budowli Krakowa. Wraz z T. Prylińskim brał udział w odnowieniu Sukiennic, wychował wielu uczniów, wśród nich czołówkę malarską Młodej Polski (J. Malczewski, J. Mehoffer, S. Wyspiański).

6 Więcej informacji na ten temat m.in. w publikacjach Antecka, Buyko, 2014; Ciciora-Czwornóg 2005; *Jan Matejko*, 1958.

spędzał tam wakacje, przyjeżdżał na dłuższe lub krótsze pobyty. To właśnie w trakcie wizyt w Koryznówce powstało wiele różnych rysunków artysty, m.in. drewnianej zabudowy Wiśnicza, jak również wiele karykatur, a także portretów mieszkańców domu. J. Matejko często spacerował, obserwował i szkicował okolice Nowego Wiśnicza, kościół parafialny czy też zamek. Szkice domów z centrum Wiśnicza J. Matejko wykorzystał później przy projektowaniu kramów we wnętrzu Sukiennic na rynku w Krakowie. Kiedy dnia 3 lipca 1863 r. wybuchł pożar w Nowym Wiśniczu doszczętnie niszczący zabudowę (m.in. domy mieszczańskie i żydowskie, dwór Giebułtowskich, folwark na Podzamczu, urząd pocztowy, kościół, plebanię, ratusz oraz synagogi), szkice J. Matejki miały wartość historyczną (Książek, 1990, s. 34; Przemecka-Zielińska, 2003, s. 137–138; Włodek, 2001, s. 34).

Z tego okresu zachowało się wiele dokumentów, listów, rysunków, pocztówek, fotografii. Ich gromadzeniem zajmowała się rodzina Serafińskich: syn Leonarda – Antoni, adwokat i burmistrz Bochni, a także jego syn Tomasz, inżynier rolnik, uczestnik III powstania śląskiego i kampanii wrześniowej, a szczególnie córka Leonarda – Stanisława Serafińska. Wszyscy konsekwentnie starali się przechowywać i ocalać różne pamiątki rodzinne, pielęgnowali tę tradycję przez kilka kolejnych pokoleń. Dzięki ich zaangażowaniu przetrwały one do naszych czasów⁷. Jeszcze przed II wojną światową właściciele umożliwiali wszystkim chętnym zwiedzanie dworku.

Od 17 maja 1981 r. zaczęto udostępniać zbiory pamiątek pod patronatem Gminnego Ośrodka Kultury w Wiśniczu jako Muzeum Pamiątek po Janie Matejce (Przemecka-Zielińska, 2003 s. 142), natomiast od 1985 r. stanowi ono Oddział Muzeum Okręgowego w Tarnowie.

Jednym z powodów wydania dzienników i udostępnienia ich szerszemu kręgowi odbiorców stały się obchody setnej rocznicy Bitwy Warszawskiej, wydarzenia, któremu w *Dziennikach* autorka poświęca wiele miejsca. W historii państwa polskiego jest to niezwykle istotne zdarzenie. Bitwa została stoczona na przedpolach Warszawy w dniach 13–15 sierpnia, nazwana została cudem nad Wisłą i osiemnastą bitwą w dziejach świata, zadecydowała o zachowaniu niepodległości odrodzonej Polski i uratowaniu Europy przed bolszewizmem. S. Serafińska wielokrotnie powracała do tego tematu w swoich zapisach, opisywała dynamicznie zmieniającą się sytuację. Zwraçała też uwagę na konieczność bezpośredniego udziału młodych chłopców w tej wojnie. W *Dziennikach* można odnaleźć krótkie, ale systematycznie odnotowywane doniesienia na ten temat, np. 2 maja 1920 r.: „zwycięstwa naszej armii na froncie bolszewickim czynią olbrzymie wrażenie u prawie całego świata Europy i Ameryki. (...) Bitwość

7 Przyniosło się do tego również to, że dwór pozostawał w rękach tej samej rodziny Serafińskich.

i uświadomienie żołnierza przyczynia się do powodzeń w głównej mierze” (*Rok 1920...*, 2021, s. 80), natomiast 2 lipca: „sytuacja na wschodnim froncie bardzo dla nas groźna. Bolszewickie armie pospołu z carskimi byłymi generałami prą na nas. Obrona państwa staje się koniecznością” (*Rok 1920...*, 2021, s. 107), a 7 lipca: „złe wieści ze wschodu! Nasze wojska wciąż cofają się” (*Rok 1920...*, 2021, s. 109). Dnia 18 sierpnia S. Serafińska odnotowywała wielkie zwycięstwo pod Warszawą.

Dzienniki S. Serafińskiej obejmują kilkadziesiąt lat życia jej i rodziny. Stanowią opis wydarzeń z dziejów państwa polskiego, a także zapis życia i atmosfery Bochni i Nowego Wiśnicza z okresu drugiej połowy XIX w. połączone z historią rodzin Matejków, Serafińskich, Giebułtowskich i innych przyjaciół oraz znajomych.

Przedstawiona historia rodziny to przede wszystkim dzieje krewnych zmarłego brata autorki – dr Antoniego Serafińskiego (1853–1905), adwokata i burmistrza Bochni w latach 1890–1896. Osierocił on czworo dzieci: Marię, Hannę, Tomasza i Jana oraz żonę Kamilię z Zechenterów-Serafińską. Później w opiece i wychowaniu dzieci pomagały wdowie dwie siostry Antoniego – Helena i autorka *Dzienników* Stanisława Serafińska. W tekście *Dzienników* wymieniani są także bracia wdowy Kamili, a więc Adam, Władysław oraz Kazimierz Zechenterowie, a także jej matka – Amelia Zechenterowa (1850–1939). W 1920 r. córka Antoniego Serafińskiego Hanna wyjechała do Poznania, najprawdopodobniej odpowiedziała na apel Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego ogłoszony w 1919 r. zachęcający do podjęcia pracy przez nauczycieli z Galicji w szkołach Wielkopolski, Śląska, a także na terenie byłego Królestwa Polskiego i na Kresach, czyli w miejscach, w których w tym okresie brakowało nauczycieli. Natomiast druga córka – Maria została nauczycielką w rodzinnej miejscowości, a dwaj synowie uczęszczali do gimnazjum w Bochni. Życie rodziny Serafińskich toczyło się między Nowym Wiśniczem, Bochnią a Krakowem.

Dzienniki dostarczają także wielu informacji odnoszących się do mieszkańców Nowego Wiśnicza oraz regionu. Autorka wymienia nazwiska różnych znanych i zasłużonych osób, nie tylko w lokalnym środowisku, ale także ogólnopolskim. Takie informacje niewątpliwie wnoszą wiele szczegółów do biografii wymienianych postaci. A są nimi oprócz wspomnianego już J. Matejki, np. aptekarz Jan Brzękowski ojciec (1871–1957)⁸ oraz jego syn również Jan Brzękowski, poeta, pisarz i teoretyk sztuki (ur. 18 XII 1903 r. Nowym Wiśniczu – zm. 3 VIII 1983 r. w Paryżu)⁹,

8 Więcej informacji na ten temat Bilek, 2010, s. 38–45.

9 Używał pseudonimów Jan Bereta, Jan Jarmott, był autorem m.in. powieści (*Psychoanalitk w podróży*, 1929; *Bankructwo prof. Muellera*, 1931; *Start*, 1959; *Dwudziestu czterech kochanków*

czy też Kazimierz Krzyżanowski (1852–1920), przyjaciel rodziny Serafińskich, po śmierci Antoniego opiekun prawny jego małoletnich dzieci¹⁰, a także Stanisław Mucha (1895–1976) fotograf, walczył w Legionach Polskich, potem w Wojsku Polskim (*Rok 1920...*, 2021, s. 110).

Losy poszczególnych członków rodziny Serafińskich zostały ukazane w *Dziennikach* na tle wydarzeń w kraju. Autorka dysponowała przede wszystkim wiadomościami uzyskanymi z prasy. Regularnie czytała i odwolywała się często m.in. do dwóch pism wydawanych w Krakowie, do „Głosu Narodu” – pisma katolickiego oraz do „Ilustrowanego Kuriera Codziennego” – pisma o charakterze polityczno-informacyjnym, a także od połowy 1920 r. do ukazującej się w Warszawie „Rzeczypospolitej” (pierwszy numer tego dziennika ukazał się 15 czerwca 1920 r., założył go Ignacy Jan Paderewski). Autorce udało się w interesujący sposób opisać przede wszystkim wiele szczegółów z życia codziennego rodziny, przyjaciół i mieszkańców regionu. Starła się ukazać zwykłą codzienność i uchwycić specyfikę tamtych czasów, a także przedstawić najważniejsze wydarzenia tamtych dni.

„Czasy są trudne, ale niezłe” – takie stwierdzenie można odnaleźć w *Dziennikach*. Sytuacja społeczno-gospodarcza i polityczna odrodzonej Polski nie była łatwa, a w poszczególnych miesiącach 1920 r. była bardzo dynamiczna, trudna i niepewna, o czym często pisała autorka. Analizowała i komentowała różne wydarzenia, których była świadkiem. Ciekawe są jej spostrzeżenia, opinie oraz wnioski odnoszące się do wielu polityków polskich (takich jak m.in. Józef Piłsudski, Józef Haller, Erazm Piltz, gen. Franciszek Latinik, Zofia Moraczewska, Władysław Grabski, Wincenty Witos, Leon Biliński, Władysław Kowalikowski, Stanisław Ambroży Estreicher [*Rok 1920...*, 2021, s. 14, 35, 53, 55, 59, 81]) i europejskich (m.in. Paul Deschanel, Georges Clemenceau, Lloyd George, Herbert Henry Asquith, Edvard Beneš, Enoch Meyer Wallach-Finkelstein, Saburo Yamada [*Rok 1920...*, 2021, s. 26, 32, 51, 81]), do wydarzeń

Perdity Loost (powst. 1939), 1961; *Międzywojnie*, 1982); opowiadań (*Wyprawa do miasteczka*, 1966; *Buty No 138*, 1978); studiów i szkiców (*Życie w czasie*, 1931; *Poezja integralna*, 1933; *Awangarda*, 1958; *W Krakowie i w Paryżu*, 1968; *Szkice literackie i artystyczne 1925–1970*, 1978); dramatu (*Dziurek w Elnorze* – młodzieńcza sztuka, 1970 – „Dialog” nr 12). W okresie II wojny światowej aktywnie zaangażował się w organizację pomocy obywatelom polskim pozostającym na terenie Francji okupowanej i nieokupowanej, pracował w Polskim Czerwonym Krzyżu, a potem w Towarzystwie Opieki nad Polakami we Francji (Brzękowski, 1968, passim; Wąliszewski, 2020, s. 207–211; Pachowicz, 2005, s. 207–220; Pachowicz, 2011, s. 69–82; Pachowicz, 2013, passim).

10 Był nauczycielem Gimnazjum św. Anny w Krakowie (*Sprawozdanie dyrektora c.k. Gimnazjum Nowodworskiego, czyli św. Anny w Krakowie za rok szkolny 1880, 1880*, s. 22–25; Kramarz, 1987, s. 82).

i sytuacji międzynarodowej (np. pucz Kappa [Rok 1920..., 2021, s. 58]), a także do postaci znanych i nieznanymi związanych z Nowym Wiśniczem (m.in. ks. Andrzej Sękowski, ks. Wojciech Dąbrowski [Rok 1920..., 2021, s. 13–14¹¹]). Lektura *Dzienników* pozwala poznać nie tylko sytuację polityczną, społeczno-gospodarczą, kulturalno-religijną w Nowym Wiśniczu¹², lecz także relacje polsko-żydowskie panujące na wsi małopolskiej, czy też polsko-ukraińskie, zwłaszcza po utworzeniu Ukraińskiej Republiki Ludowej na uchodźctwie z siedzibą w Tarnowie¹³.

S. Serafińska odnosiła się również do współczesnych jej problemów, np. do konieczności prowadzenia procesu scalenia ziem polskich, do pilnej potrzeby ujednoczenia prawa czy waluty w państwie polskim. Komentowała także lokalne wydarzenia, opisywała te, których sama była świadkiem.

Opublikowanie *Dzienników* przyczynia się przede wszystkim do poznania codzienności XIX w., a także społeczności Nowego Wiśnicza. Niewątpliwie przyjęty układ wydania publikacji jest przejrzysty, każdy miesiąc stanowi osobny rozdział. Język tekstu, jakim posługiwała się autorka, jest prosty, rzeczowy i poprawny. Warto podkreślić, że tekst *Dzienników* został opatrzony skrupulatnie zredagowanymi przypisami, które zawierają konieczne, zwięzłe objaśnienia merytoryczne. Są to przypisy biograficzne, potrzebne i niezbędne dla zrozumienia tekstu, zawierające krótkie dane wymienianych osób. Jednak dla zobrazowania poruszanych kwestii – koligacji rodzinnych – można było jeszcze przygotować drzewo genealogiczne przedstawiające głównych przodków rodziny Serafińskich. W książce zamieszczono także przypisy wyjaśniające, które odnoszą się do zagadnień przedstawianych w tekście głównym i pozwalają odbiorcy na szersze i dokładniejsze zapoznanie się z omawianymi kwestiami. Szkoda, że nie zdecydowano się na umieszczenie w publikacji indeksów osobowego oraz nazw geograficznych, które niewątpliwie ułatwiłyby odnajdywanie opisywanych osób i miejsc.

Uzupełnieniem wydanego tekstu są ciekawe ilustracje pochodzące ze zbiorów rodziny Serafińskich z Koryznówki i z kolekcji pocztówek Stanisława Domańskiego, a ponadto z Narodowego Archiwum Cyfrowego,

11 Archiwum Diecezjalne w Tarnowie, ks. Dąbrowski Wojciech (1870–1921), sygn. PD I/11.

12 Każdy z tych wątków autorka poruszała wielokrotnie. Wydarzenia te spletały się ze sobą. Odnosiła się do nieistniejącego dzisiaj kościoła przy klasztorze Karmelitów w Nowym Wiśniczu. W latach 1783–1787 został on zmieniony przez władze austriackie na więzienie, później kościół został zniszczony i w konsekwencji rozebrany.

13 W Tarnowie przygotowano m.in. regulacje ustaw przyjętych jesienią 1920 r., opracowano także dwa projekty konstytucji URL. Politycy ukraińscy zostali ulokowani w Hotelu Bristol przy ul. Krakowskiej oraz w Hotelu Soldingera przy ul. Goldhammera (Wiszka, 2001, s. 106; Potocki, 1999, s. 19; Szajdak, 2005, s. 269, 271–274; Zerelek, 1996, s. 207–219).

z Muzeum Narodowego w Warszawie, z Muzeum Narodowego w Poznaniu, z Muzeum Narodowego w Krakowie, z Muzeum Okręgowego w Suwałkach oraz z Ośrodka Karta.

Reasumując, wydana nakładem Muzeum Okręgowego w Tarnowie publikacja stanowi istotne uzupełnienie historii regionu, pozwala również poznać historię i życie codzienne szerokiego kręgu rodziny Serafińskich. Warto przeczytać tę publikację jeszcze z jednego powodu, a mianowicie dla poznania punktu widzenia i interpretacji wydarzeń krajowych oraz międzynarodowych z perspektywy zwykłej mieszkanki jednego z regionów Polski – Małopolski.

BIBLIOGRAFIA

Dokumenty nieopublikowane

– Archiwum Narodowe w Krakowie
sygn. 29/912 Akta notariusza Leonarda Serafińskiego w Bochni.

– Archiwum Diecezjalne w Tarnowie
ks. Dąbrowski Wojciech (1870–1921), sygn. PD I/11.

Opracowania

Antecka, J. i Buyko, M. (2014). *Teodora, moja miłość. Życie codzienne Jana i Teodory Matejków*. Olszanica: Wydawnictwo Bosz.

Bilek, M. (2010). Apteki Małopolski. Historia aptek w Szczawnicy. *Farmacja Krakowska. Biuletyn Informacyjny Okręgowej Izby Aptekarskiej*, nr 2, 38–45.

Brzękowski, J. (1929). *Psychoanalizy w podróży*. Warszawa: Nakładem Księgarni F. Horkaca.

Brzękowski, J. (1931a). *Życie w czasie*. Londyn: Oficyna Poetów i Malarzy.

Brzękowski, J. (1931b). *Bankructwo prof. Muellera*. Brak miejsca wydania.

Brzękowski, J. (1933). *Poezja integralna*. Warszawa: skład główny Dom Książki Polskiej,

Brzękowski, J. (1958). *Awangarda (szkic historyczno-teoretyczny)*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe.

Brzękowski, J. (1959). *Start*. Londyn: B. Świdorski.

Brzękowski, J. (1961). *Dwudziestu czterech kochanków Perdity Loos*, (powst. 1939). Londyn: Oficyna Poetów i Malarzy.

Brzękowski, J. (1966). *Wyprowa do miasteczka*. Londyn: Oficyna Poetów i Malarzy.

- Brzękowski, J. (1968). *W Krakowie i w Paryżu. Wspomnienia i szkice*. Warszawa: Państwowy Instytut Wydawniczy.
- Brzękowski, J. (1970). Dziurek w Elsynchronie. *Dialog*, nr 12, 78–112.
- Brzękowski, J. (1978). *Buty No 138*. Kraków: Wydawnictwo Literackie.
- Brzękowski, J. (1978). *Szkice literackie i artystyczne 1925–1970*, wybrał, oprac. i wstępem poprzedził A.K. Waśkiewicz. Kraków: Wydawnictwo Literackie.
- Brzękowski, J. (1982). *Międzywojnie*. Kraków: Wydawnictwo Literackie.
- Ciciora-Czwórnóg, B. (2005). *Jan Matejko, Kolekcja Muzeum Narodowego w Krakowie*. Olszanica: Wydawnictwo Bosz.
- Jan Matejko – wspomnienia rodzinne* (1955). Opracowała S. Serafińska. Kraków: Wydawnictwo Literackie.
- Kramarz, H. (1987). *Nauczyciele gimnazjalni Galicji 1867–1914. Studium historyczno-socjologiczne*. Kraków: Wydawnictwo Naukowe WSP.
- Książek, M. (1990). *Miasta prywatne Wiśnicz Nowy i Kolbuszowa, na tle działalności urbanistyczno-architektonicznej Lubomirskich w XVII wieku*. Kraków: Politechnika Krakowska.
- Pachowicz, A. (2005). Sytuacja Polaków we Francji po ewakuacji rządu Władysława Sikorskiego. *Studia Historyczne*, z. 2, 207–220.
- Pachowicz, A. (2011). Przyczynek do działalności polskiej YMCA we Francji w latach 1939–1941. *Przegląd Polsko-Polonijny*, nr 2, 69–82.
- Pachowicz, A. (2013). *Towarzystwo Opieki nad Polakami we Francji 1941–1944*. Toruń: Oficyna Wydawnicza Kucharski.
- Potocki, R. (1999). *Idea restytucji Ukraińskiej Republiki Ludowej: 1920–1939*. Lublin: Instytut Europy Środkowo-Wschodniej.
- Przemecka-Zielińska, M. (2003). *Krakowskim szlakiem Jana Matejki*. Kraków: Wydawnictwo Pijarów.
- Rok 1920. Dzienniki Stanisławy Serafińskiej spisane na Koryznówce w Wiśniczu* (2021). Red. M. Serafińska-Domańska. Tarnów: Poligrafia Salezjańska Kraków.
- Serafińska, S. (oprac.) (1955). *Jan Matejko – wspomnienia rodzinne*. Kraków: Wydawnictwo Literackie.
- Sprawozdanie dyrektora c.k. Gimnazjum Nowodworskiego, czyli św. Anny w Krakowie za rok szkolny 1880* (1880). Kraków: Nakładem Funduszu Naukowego w Drukarni Wł. Anczyca i spółki pod zarządem Jana Gadowskiego.
- Szajdak, S. (2005). *Polsko-ukraiński sojusz polityczno-wojskowy w 1920 roku*. Warszawa: Oficyna Wydawnicza RYTM.
- Waliszewski, J. (2020). Jan Brzękowski (1903–1983) a stulecie awangardy polskiej. W: J. Wróbel (red.), *Pamiętniki XXVIII sympozjum historii farmacji*. Lublin: Uniwersytet Medyczny w Lublinie.
- Wiszka, E. (2001). *Prasa emigracji ukraińskiej w Polsce: 1920–1939*. Toruń: Wydawnictwo Uniwersytetu Mikołaja Kopernika.
- Włodek, M. (2001). *Goetz-Okołcimscy: kronika rodzinna 1590–2000*. Kraków: Księgarnia Akademicka.

Zerelik, R. (1996). Rząd i Rada Ukraińskiej Republiki Ludowej w Tarnowie w okresie 1920–1922. *Warszawskie Zeszyty Ukrainoznawcze*, z. 3, 207–219.

Netografia

http://bochniaci.pl/wp-content/uploads/2012/11/images_Caly_spis_WB.pdf

Anna Pachowicz – dr hab., prof. uczelni, absolwentka stacjonarnych studiów magisterskich i doktoranckich na Wydziale Historycznym Uniwersytetu Jagiellońskiego oraz podyplomowych studiów dziennikarskich na UPJPII w Krakowie; 2006 r. – doktor nauk humanistycznych w zakresie historii; obecnie zatrudniona na stanowisku profesora uczelni na Wydziale Administracyjno-Ekonomicznym Akademii Nauk Stosowanych w Tarnowie. Kierownik Katedry Administracji. Zainteresowania naukowe obejmują historię Polski XX w., a zwłaszcza okres II wojny światowej, ze szczególnym uwzględnieniem dziejów polskiej emigracji wojennej we Francji i Anglii, a także historię regionu, przede wszystkim ziemi tarnowskiej.